

Rekabet Kurumu Başkanlığından,

REKABET KURULU KARARI

Dosya Sayısı : 2006-1-101 (Önaraştırma)
Karar Sayısı : 06-57/757-221
Karar Tarihi : 3.8.2006

A. TOPLANTIYA KATILAN ÜYELER

10

Başkan : Mustafa PARLAK
Üyeler : Prof.Dr. Zühtü AYTAÇ, Rıfki ÜNAL,
Prof.Dr. Nurettin KALDIRIMCI, M. Sıraç ASLAN,
Süreyya ÇAKIN, Mehmet Akif ERSİN.

B. RAPORTÖRLER: Harun ULU, Cumhur Atalay HATİPOĞLU,
Harun GÜNDÜZ

C. BAŞVURUDA

20

BULUNAN : - Re'sen

D. KARŞI TARAF : - Elektrik piyasasındaki otoprodüktörler ile dernekler

E. DOSYA KONUSU: Basında çıkan haberlerden hareketle, otoprodüktörlerin aralarında anlaşarak elektrik kesintisine gidip gitmediklerinin tespiti.

30

F. İDDİALARIN ÖZETİ: Yürütülmekte olan önaraştırma genel olarak, özel üretim şirketlerinin aralarında anlaşarak elektriğin arz miktarını sınırlandırıp sınırlandırmadıklarının tespitine yönelik olarak açılmıştır. Bu çerçevede; özel üretim şirketlerinin toplu olarak her gün saat 22.00'den itibaren üretimlerini azaltıp azaltmadıkları, eğer azaltıyorlarsa eylemlerindeki bu birlikteliğin aralarındaki bir anlaşmadan mı kaynaklandığı yoksa ekonomik ve rasyonel gerekçelere mi dayandığı, batı bölgelerimizdeki 13 ilin elektriğinin kesilmesiyle sonuçlanan 1.7.2006 tarihindeki sistem oturmasına özel üretim şirketlerinin aralarında anlaşarak yaptıkları bir boykotun neden olup olmadığı ve söz konusu sistem oturması öncesinde ve sonrasında, devreye girilerek üretim yapılması yönündeki TEİAŞ talimatlarına özel üretim şirketlerinin uyup uymadıkları, uymadılarsa bunun aralarındaki bir anlaşmaya dayanıp dayanmadığı hususları incelenmiştir.

40

G. DOSYA EVRELERİ: Basında yer alan haberlerden hareketle konuyla ilgili düzenlenen 5.7.2006 tarih ve 2006-1-101/İİ-06-FYA sayılı ilk inceleme raporu 06-47 sayılı Kurul gündeminde görüşülerek, dosya konusu iddialara yönelik olarak 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'un 40/1. maddesinin uyarınca elektrik üretim sektöründeki otoprodüktörler ve dernekler hakkında re'sen önaraştırma yapılmasına karar verilmiştir.

50

İlgili karar uyarınca düzenlenen 31.7.2006 tarih ve 2006-1-101/ÖA-06-HU sayılı Öneri Raporu, 1.8.2006 tarih, REK.0.05.00.00-110/157 sayılı Başkanlık önergesi ile 06-57 sayılı Kurul toplantısında görüşülerek karara bağlanmıştır.

H. RAPORTÖRLERİN GÖRÜŞÜ: İlgili raporda;

60 1.7.2006 tarihinde batı bölgelerimizdeki 13 ilin elektriğinin kesilmesiyle sonuçlanan sistem oturması sürecinde, elektrik üretim pazarında yer alan otoprodüktörlerin, serbest üretim şirketlerinin ve derneklerin 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'u ihlal eden herhangi bir eylemlerinin tespit edilmediği, bu nedenle soruşturma açılmasına gerek bulunmadığı,

ifade edilmektedir.

I. İNCELEME VE DEĞERLENDİRME

I.1. İlgili Pazar

70

I.1.1. İlgili Ürün Pazarı

Dosya konusu önaraştırmada ilgili ürün pazarı "*elektrik üretimi ve ticareti*" olarak belirlenmiştir.

I.1.2. İlgili Coğrafi Pazar

80 Ulusal enterkonekte sistemi tüm Türkiye'yi kapsamaktadır ve nerede kurulu olursa olsun, bu sisteme bağlanan üretim şirketleri ülkenin tüm bölgelerine elektrik nakli ve satışı yapabilmektedir. Bu doğrultuda, ilgili coğrafi pazarı "*Türkiye Cumhuriyeti sınırları*" olarak belirlenmiştir.

I.2. Yapılan İnceleme

90 Görevli raportörlerce elektrik üreticileri derneğinde yapılan yerinde incelemede; 1.6.2006 tarihli, dernek müdürü Ahmet KAVAS'tan, Ata Enerji, Enerjisa, Enda Enerji, Altek Alarko, Birlik Enerji, Şişecam, Entek Elektrik, Aksa, İçdaş, Ak Enerji, Zorlu Enerji, Bil Enerji, Ayen Enerji, Çolakoğlu, Mosb Enerji, Bis Enerji, Karel Enerji, Kaptan Demir, Nuh Çimento, Ege Seramik, Eren Holding, Sanko, Alarko ve Birlik Enerji'ye gönderilen "DERNEK TOPLANTISI 2-6-2006" başlıklı elektronik posta mesajında aşağıdaki ifadeler yer almaktadır.

"İVEDİ

100 *Sayın Üyemiz,
02 Haziran 2006 Cuma günü (yarın) Dernek Toplantısı düzenlenmesi uygun bulunmuştur.
Yarın saat 14:00'da ZORLU ENERJİ – AVCILAR – İSTANBUL adresinde gerçekleştirilecek toplantıda hazır bulunulması hususunda gereğini arz ederim.
Saygılarımla
AHMET KAVAS”*

110 *5.6.2006 tarihli, Elektrik Üreticileri Derneği Müdürü Ahmet KAVAS tarafından Ata Enerji, Enerjisa, Enda Enerji, Alarko, Birlik Enerji, Entek Elektrik, Ak Enerji, Zorlu Enerji, Bil Enerji, Mosb Enerji, Bis Enerji, Karel Enerji'ye gönderilen “Dernek Toplantısı Bilgi Notu” başlıklı elektronik posta mesajında aşağıdaki ifadeler yer almaktadır.*

“Sayın Üyemiz,

2 Haziran 2006 günü, İstanbul'da gerçekleştirilen Dernek Toplantısında, ana gündem maddesi olan doğalgaz zammı görüşülmüştür;

120 *Buna göre;*

BOTAŞ tarafından yapılan son zam sonrasında, Dernek üyelerimize ait bir kısım tesislerdeki maliyet artışları nedeniyle üretim yapılamaz noktaya gelindiği belirlenmiştir. Gerçek maliyetlere dayanmayan bu tarife yapısı içinde, zararına üretime devam edilemeyeceği belirtilmiştir.

Bundan böyle, üye şirketlerimizin girdi maliyetleri çerçevesinde maliyet analizlerini yapmaları ve buna göre de, kendi tesislerinde üretime devam edip etmeyeceklerine karar vermeleri gerektiği ifade edilmiştir.

130 *Diğer üyelerimizin de, konu hakkında benzer konuşmaları sonrasında toplantı sona erdirilmiştir.*

Bilgilerinize arz ederim.”

Raportörlerce Entek Elektrik Üretimi A.Ş.'de 6.7.2006 tarihinde yapılan yerinde incelemede alınan belgelerden, şirket çalışanı Olgun ALTINTAŞ tarafından şirket genel müdürü Deniz ÜNAL'a gönderilen “1 Temmuz 2006 TEİAŞ Arızası” başlıklı yazıda aşağıdaki ifadeler yer almaktadır

140 *“1 Temmuz 2006'da meydana gelen ve Marmara, Ege ve kısmen Akdeniz Bölgelerini etkileyen büyük elektrik arızasının, Bursa ve İzmit tesislerimiz ile müşterilerimize etkileri aşağıda özetlenmiştir. Bu konuda Tesis Müdürlerinin verdiği raporlar da ayrıca sunulmuştur.*

A. Kesinti Bilgileri

150 1 Temmuz Cumartesi günü, 20:50 civarında, İzmit ve Bursa Tesislerimizde, TEİAŞ 154 kV şebekesinde gerilim düşmesi şeklinde problemler hissedilmeye başlanmıştır. Bu ilk darbelerden İzmit Tesisimiz etkilenmemiş; ancak Bursa Tesisimizde kuplaj kesicisi açarak, üretim ünitelerimiz devre dışı kalmıştır. Fakat; müşterilerimiz, düşük gerilimle de olsa TEİAŞ hattından beslenmeye devam etmiştir.

160 Daha sonra, 22:10'da asıl büyük darbe gelmiş ve Marmara ve Ege Bölgesi ile kısmen Akdeniz Bölgesi'nde 154 kV ve 380 kV şebeke çökmüş; 13 ilde elektrik uzun süre kesilmiştir. Bu darbe sonrası, İzmit Tesislerimizde de üniteler devre dışı kalmıştır.

160 Darbelerin nedenleri ve etkileri konusunda güvenilir resmi bir açıklama ortada yoktur; çelişkili bilgiler ve yorumlar ortaya atılmıştır. Buna göre;

Bursa 2 nolu trafo merkezinde, 380 kV hattındaki bir ayırıcı arızası, bir kesicinin açmasına sebep olmuş; daha sonra, muhtemelen yetersiz manevralar sonucu, hatlarda üretim ve tüketim dengesi kontrolden çıkarak, Türkiye'nin batı tarafında ulusal şebekenin zincirleme çöküşüne sebep olmuştur.

170 **B. Entek Tesislerine Ve Müşterilerine Etkileri**

Bursa ve İzmit Tesislerinin bu darbeler ve kesinti nedeniyle karşılaştığı duruş ve sorunları raporlarda açıklanmıştır. Özetle;

1. Bursa Tesisleri

180 20:52'deki ilk darbeye, Bursa Tesisimiz devre dışı kalmış, kuplaj kesicisi açmış, müşterilerimiz 154 kV şebekeden, düşük gerilimle de olsa beslenmeye devam etmiştir.

180 21:15'te ikinci darbe daha gelmiş, müşterilerimizin gerilmeleri iyice düşmüş, müşteri şikayetleri gelmeye başlamış, ancak elektrik tamamen kesilmemiştir.

22:10'da gelen asıl darbe ile tüm sistem çökmüş, müşterilerin de elektriği tamamen kesilmiştir.

TEİAŞ enerjisi, düşük gerilimle geceyarısı 00:10'da gelmiş; ancak gerilimin yükselmesi zaman aldığından, müşterilere enerji, aşağıdaki şekilde verilebilmiştir. (2 Temmuz):

190

- 00:30'da TOFAŞ'a
- 00:40'da DOSAB'a
- 01:01'de ASF'ye
- 01:20'de Eski DOSAB'a

Bursa Tesislerinde üretim ünitelerimiz ek raporlarda belirtilen nedenlerle uzun süre devre dışı kalmıştır. Ünitelerin devreye girme saatleri:
(2 Temmuz 2006'da)

- 200
- 01:15'te GTG 1
 - 02:29'da GTG 2
 - 08:12'de STG
 - 15:02'de GTG 3

...

2. İzmit Tesisleri

210 1 Temmuz 20:50 civarındaki darbeye İzmit Tesisi devre dışı kalmamış, ancak 22:10 civarındaki darbeye tesisimiz tamamen durmuştur.

Olay anında; LM 6000, mevcut Buhar Türbini ve GAMA Kazan çalışmaktaydı; diğer GTG'ler devre dışıydı.

22:15 civarında Black-Start jeneratörü devreye alınmış ve 22:31'de GT10B'ye start verilmiştir. (Not: LM 2500'e şu anda Black-Start imkanı yoktur.)

220 22:44'te TEİAŞ 154 kV hattına enerji gelmiş, LM 2500'e ve GAMA kazana 23:00 civarında start verilmiştir. (GT 10B'ye gerek kalmamıştır.)

Sonuç olarak; Pirelli / Çelikord'a

- 22:49'da elektrik, (duruş 40 dakika)
- 23:55'de 24 bar buhar (duruş 106 dakika)

verilebilmiştir.

Üretim üniteleri ise;

230

- 23:20'de LM 2500
- 03:00'da Buhar Türbini devreye alınabilmiştir.

Zorlu Enerji Üretim A.Ş.'de 10.07.2006 tarihinde yapılan yerinde incelemede elde edilen, şirketin üretim tesislerinin elektrik kesintisinin olduğu saatlerdeki durumuna ilişkin bir belgeye aşağıda yer verilmiştir.

"ENERJİ KESİNTİSİ

240

Tarih	Saat	Türbin	Olay
01.07.2006	20:51	GT2-BT2	Darbe sonrası devre dışı

	21:46	GT2	Paralele girdi
	22:09	GT2 GT1	Darbe sonrası devre dışı Devrede ada konumunda
	23:04		TEİAŞ'la paralele girildi
	23:07	GT2	Paralele girdi
	23:40	GT2-BT2	Darbe sonrası devre dışı Tüm sistem enerjisiz Berkun, Dokuma devre dışı
02.07.2006	00:23		TEİAŞ kesicileri kapatıldı ZOREN'e gerilim alındı
	00:25		BERKUN'a enerji verildi
	00:29		DOKUMA'ya enerji verildi
	02:30	BT1	Paralele girdi
	04:56	GT2	Paralele girdi
	07:38	BT2	Paralele girdi

NOT: Berkun 45 dakika enerjisiz kaldı
Dokuma 49 dakika enerjisiz kaldı”

Şirkette yapılan inceleme sonucunda düzenlenen tutanağın bazı bölümlerine aşağıda yer verilmiştir.

“- Basında yer alan 2 Haziran 2006 tarihinde yapılan Dernek toplantısı hakkında bilgi verir misiniz?

250

Söz konusu dernek toplantısı Zorlu Plaza'da yapılmıştır. Toplantının gündemi doğalgaza gelen zamdı. Bu konuda BOTAŞ' a toplu olarak bir yazı yazılması kararı alındı.

- 1 Temmuz 2006 gecesi Ege Bölgesinde gerçekleşen elektrik kesintisi hakkında bilgi verir misiniz?

260

Sistemde uzun süredir iyileştirme yapılmadığından, klimaların da kullanılmasıyla sisteme aşırı yük bindi ve sistem bunu taşıyamadı. Voltaj düştü, akım yükseldi ve Bursa'da bir kesici patlaması meydana geldi. Bursa büyük bir yük çektiğinden İzmir ve Adapazarı santralleri Bursa'yı besleyemedi. 1 Temmuz 2006 gecesi Zorlu Enerji bünyesinde bulunan tüm santraller devrede idi. Sadece Bursa tesisi sistemdeki darbe (dalgalanma) nedeniyle geçici sürelerle devre dışında kalmıştır. Bu durum üzerine TEİAŞ Adapazarı yük tevzii merkezi tarafından 02.07.2006 tarihinde şifahi olarak yük atmanın saat 22.00 'da değil, 24.00'da gerçekleştirilmesi yönünde talep geldi ve buna uyulmuştur.“

Enerjisa Enerji Üretim A.Ş. ve Akenerji Elektrik Üretim A.Ş.'de yapılan yerinde incelemelerde, önaraştırma konusuyla veya 4054 sayılı Kanun kapsamında değerlendirilebilecek herhangi bir belge bulunmamıştır.

270

I.3. Değerlendirme

Yürütülmekte olan önaraştırma özel üretim şirketleri (ÖÜŞ)'lerinin aralarında anlaşarak elektriğin arz miktarını sınırlandırıp sınırlandırmadıklarının tespitine yönelik olarak açılmıştır. Söz konusu tespitin 1.7.2006 tarihinde meydana gelen elektrik kesintisi ve bu kesintiyle ilgili olarak yazılı ve görsel medyada öne atılan iddiaları da kapsayacak şekilde ele alınması bakımından alt başlıklar halinde şu hususların açığa kavuşturulması gerekmektedir.

280

1. ÖÜŞ'lerinin toplu olarak her gün saat 22.00'den itibaren üretimlerini azaltıp azaltmadıkları, eğer azaltıyorlarsa eylemlerindeki bu birlikteliğin aralarındaki bir anlaşmadan mı kaynaklandığı yoksa ekonomik ve rasyonel gerekçelere mi dayandığı,
2. Batı bölgelerimizdeki 13 ilin elektriğinin kesilmesiyle sonuçlanan 1.7.2006 tarihindeki sistem oturmasına ÖÜŞ'lerinin aralarında anlaşarak yaptıkları bir boykotun neden olup olmadığı,
3. Söz konusu sistem oturması öncesinde ve sonrasında, devreye girilerek üretim yapılması yönündeki TEİAŞ talimatlarına ÖÜŞ'lerinin uyup uymadıkları, uymadılarsa bunun aralarındaki bir anlaşmaya dayanıp dayanmadığı.

290

I.3.1. ÖÜŞ'lerinin toplu olarak her gün saat 22.00'den itibaren üretimlerini azaltıp azaltmadıkları, eğer azaltıyorlarsa eylemlerindeki bu birlikteliğin aralarındaki bir anlaşmadan mı kaynaklandığı yoksa ekonomik ve rasyonel gerekçelere mi dayandığı.

TEİAŞ'tan alınan "01 Temmuz 2006 Ege Bölgesi Sistem Oturması Ön İnceleme Raporu"nun " 20 Haziran- 9 Temmuz Dönemi Bursa Bölgesi Otoprodüktör Çalışma Eğrileri" başlıklı 4 no'lu ekinde ÖÜŞ'lerinin saat 22.00'den sonra üretimlerini azalttıkları görülmekte olup yapılan inceleme ve değerlendirmeler neticesinde bu duruma TETAŞ yük alma-yük atma fiyatlarının neden olduğu ve piyasanın mevcut şartları karşısında bunun rasyonel olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

300

I.3.2. Batı bölgelerimizdeki 13 ilin elektriğinin kesilmesiyle sonuçlanan 1.7.2006 tarihindeki sistem oturmasına ÖÜŞ'lerinin aralarında anlaşarak yaptıkları bir boykotun neden olup olmadığı

310

Yapılan yerinde incelemelerde ve görüşmelerde 1.7.2006 tarihinde meydana gelen sistem oturmasına ÖÜŞ'lerinin aralarında anlaşarak yaptıkları bir boykotun neden olduğuna ilişkin herhangi bir belge veya bilgi elde edilememiştir. Eldeki bilgi ve belgeler çerçevesinde; 01.7.2006 tarihindeki batı bölgelerimizi kapsayan sistem oturması sürecinin ÖÜŞ'leri henüz devredeyken başladığı, söz konusu olayda ÖÜŞ'lerin herhangi bir boykot girişiminin bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

320 **I.3.3. Sistem oturması öncesinde ve sonrasında, devreye girilerek üretim yapılması yönündeki TEİAŞ talimatlarına ÖÜŞ'lerinin uyup uymadıkları, uymadılarsa bunun aralarındaki bir anlaşmaya dayanıp dayanmadığı.**

Kurumdan TEİAŞ'a gönderilen 20.7.2006 tarihli yazıda; 1.7.2006 tarihindeki sistem oturmasının meydana geldiği süreçte yük alma talimatı verilen ÖÜŞ bulunup bulunmadığı ve verilen talimatların yerine getirilip getirilmediğine ilişkin bilgi istenmiştir. TEİAŞ tarafından gönderilen 26.7.2006 tarihli cevabi yazıda aşağıdaki ifadeler yer almaktadır:

330 *"- 01 Temmuz 2006 tarihinde saat 22.08'deki kısmi sistem oturması sürecinde Oymapınar Hidroelektrik Santrali (otoprodüktör) verilen talimata uymamıştır. Sistem oturmasından önce Oymapınar Hidroelektrik Santralinde (otoprodüktör) 21.30'dan itibaren üç ünite çalışmakta idi. Saat 22.00'da program gereği devreden çıkarılacak olan Santral'e saat 21.30'da habersiz devreden çıkmaması talimatı verilmiştir. Ancak, santral operatörleri talimatı dikkate almayarak üniteleri 22.01'den itibaren servis harici etmeye başlamışlar ve saat 22.02'de Gr-1, saat 22.03'te Gr-2, saat 22.08'de Gr-3 servis harici edilmiştir.*

340 *- ...Arızadan sonraki süreçte Bis Enerji ve Zorlu Enerji'den sistemimize yardımcı olmaları istenmiştir. Ancak Bursa Sanayi TM'de arızanın peşpeşe devam etmesi bunların da çalışmasını olumsuz etkilemiştir. Bu nedenle de talep istenilen ölçüde gerçekleşmemiştir."*

350 Bu açıklamalardan sadece Oymapınar'a talimat verildiği, sistem oturduktan sonra toparlanma sürecinde ise Zorlu Enerji ve BIS Enerji'den yardım istendiği, ancak teknik nedenlerden dolayı bunun tam anlamıyla sağlanamadığı anlaşılmış olup, bu çerçevede ÖÜŞ'lerin bu süreçte birlikte hareket ederek TEİAŞ talimatlarına uymadıkları yönünde herhangi bir delil elde edilememiştir.

I.3.4. Elektrik Üreticileri Derneği'nin Düzenlediği 2.7.2006 Tarihli Toplantıya İlişkin Değerlendirme

360 Eldeki bilgilerden, Elektrik Üreticileri Derneği bünyesindeki ÖÜŞ'lerinin 2.6.2006 tarihinde Zorlu Enerji'de bir toplantı yaptığı ve bu toplantıda bazı ÖÜŞ'lerinin BOTAŞ tarafından yapılan son zam sonrasında, maliyet artışları nedeniyle üretim yapılamaz noktaya gelmesi nedeniyle zararına üretime devam edemeyeceklerini belirttikleri, ancak toplu olarak bir eylem yapmaya yönelik karar alınmadığı, sadece üyelerin maliyetlerini değerlendirerek üretime devam edip etmeyeceklerine kendilerinin karar vermeleri yönünde ifadelerin yer aldığı anlaşılmaktadır. Bu çerçevede ilgili toplantıda rekabeti kısıtlayıcı kararlar alındığına ilişkin bilgi ve belge bulunmadığı, bunun sektörün sorunlarının görüşüldüğü bir toplantı olarak değerlendirilmesi gerektiği kanaatine ulaşılmıştır.

J. SONUÇ

- 370 Dosya konusuna ilişkin olarak 4054 sayılı Kanun'u ihlal eden eylemlerin tespit edilememesi nedeniyle soruşturma açılmasına gerek olmadığına OYBİRLİĞİ ile karar verilmiştir.